

Kulturális Alosztály

F e l j e g y z é s

=====

Aczél elvtársnak

Eörsi István: A kihallgatás c. kétrészes drámája 1953-ban, Magyarországon egy börtönben játszódik. Abban az időben, mikor kellő őszinteség és elvi alap híjján felemás módon megindult a konstruált perek elíteltjeinek rehabilitálása.

Az elég alaposan kidolgozott dráma végső gondolati magvával, sugallatával nem lehet egyetérteni. A drámai erőter képlete a következő: egy cellában politikai foglyok vannak összezárva: egy régivágású reakciós /Kolossy/; egy valláserkölesi alapon álló utópista /Horetzky/; egy ártatlanul elítélt, valamikori tisztiiskolás, egy ösztönösen plebejus magatartású "melós" /Balla/ és az ugyancsak ártatlanul elítélt, illegális mulittal rendelkező kommunista vezető /Koplár/. A dráma pillanatában a börtön a felülvizsgálattal - mindenekelőtt Koplár kiemelésével - megbízott új igazgatót kap /Fóti/.

Fóti alezredes, börtönparancsok, a maga karakterével hiven tükrözi a koncepciós perekkel kapcsolatos akkori felemás álláspontot. Célja, hogy Koplárt cellatársaitól elszigetelje, hogy illetéknéppen újra a párt mellé állítsa. Ennek érdekében manipulál, az "oszd meg és uralkodj" elve alapján kísérli meg Koplár "leválasztását". Fóti ráállt az új vonalra, de ez egy rossz értelemben vett nagyvonalúságot jelent. Számára a perek felülvizsgálatának megkezdése "egy világraszóló játszma" stb. A darab lényege mármost az, hogy ezzel a felülről jövő manipulált leválasztási törekvéssel szemben a négy elítélt tulajdonképpen egy zárt ellenállási rendszert alkot. A négy ember közössége ugyan szemléleti, világnézeti, politikai beállitottságuk szerint megoszlik, egymásközt nyitak az ellentéteik. A fentről jövő manipulációval szemben azonban egységesek, amennyiben a kihallgatások során egyikük sem vállalja a spicli, a besugó szerepét. Legalábbis egymással szemben nem vállalják. Kolossyt is csak arra veszi rá Sajtos, a börtönparancsnok-helyettes, a legrigoró-

zusabb ÁVH-s szemlélet megtestesítője, hogy az a parancsnok, Fóti után kémkedjen./ A legdöntőbb ebből a szempontból, hogy a kommunista Koplár - aki egyébként utálja a reakciós Kolossyt - a Fóti-val való nagyjelenet során sem hajlandó olyasmit mondani, ami Kolossynak, mint cellatársának kárára válhatna, azaz vele szemben sem vállalja a "vamzer"-szerepét. A képlet redukált tartalma tehát kb. abban foglalható össze, hogy a világnézeti, politikailag legheterogénebb kollektíva is közös etikai nevezőre kerül a "fent"-el, a manipuláló hatalommal szemben.

Átfedi ezt egy másik képlet is, a kommunistáké.

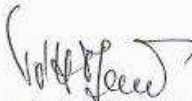
Fótin, Kopláron kívül ugyanis szerepel egy nem látható harmadik: Vermes István, közös barátjuk, harcostársuk, akinek révén a fiatal Balla is ehhez a külön kollektívához kapcsolódik, amennyiben Vermesért, mint volt tanárjáért ő is rajong. Koplár úgy tudja, hogy Vermest ugyancsak koholt vádak alapján letartóztatták. Vele szeretne beszélni, s ettől a beszélgetéstől teszi függővé, hogy elhagyja-e a börtönt. Fóti ezt a beszélgetést meg is igéri Koplárnak, illetőleg biztosítja Koplárt arról, hogy Vermes egyetért az ő intencióival. Fóti azonban hazudik: Vermest már kivégezték. Ezt a tényt - később és máskor - Koplár is megtudja, s a hazugság miatt Fóti végleg hitelét veszti előtte. Ezeknek a kommunistáknak egymáshoz való viszonyát ilyenfajta szövegek jellemzik: "Együtt élünk, együtt halunk, együtt ölünk, együtt ülünk." - Vagy - és ebben a vonatkozásban ez egyszersmind a darab végkicsengése is - Koplár így medítál: "Ez így van rendjén. A történelem szétosztja az igazságot. Ő /Fóti/ úgy forradalmár, hogy engem sötétbe csuk, ha kell. Én úgy vagyok forradalmár, hogy szolidáris maradok rabtársaimmal. Sajtos is forradalmár, a hatalom és a rend oldaláról. Fóti tegnap olyan volt, mint ma Sajtos. Én tegnap olyan voltam, mint Fóti ma és tegnapelőtt voltam Sajtos. És holnap milyen leszek? Mint Balla? És mi lesz velünk holnap és holnapután? /55. lap/. Epikusan pedig azzal ér véget a dráma, hogy Koplárt fizikai erőszakkal, fenyegetésekkel kényszerítik ki a börtönből, s a színpadon az utolsó szava: "Nem akarok szabadulni! Nem akarok okosan viselkedni!" Azaz a drámának ez a vonala teljes történelmi perspektívalanságot sugall. Míg az említett négy kommunista viszonylatában a dráma érezteti a multat, pontosabban azt, hogy a személyi kultusz nyomán hogy oszlottak meg és kerültek egymással szembe kommunisták, addig a jövőt illetően a történelmi mozgást teljesen

elmereviti, illetőleg teljes történelmi-politikai szkepszisbe
fullasztja.

A fentiek alapján - eszmei okoknál fogva - a drámát
nem tartjuk bemutathatónak. E mellett a darab pusztán tematikájá-
nál fogva sem alkalmas arra, hogy a felszabadulás 25. évfordulóján
szinrekerüljön.

Budapest, 1969. december 30.

Jarcsák L

/Tóth DEzső/

SZÍNHÁZ

SZERKESZTŐSÉGE
1054 BUDAPEST V., BATHORY U. 10.
TELEFON: 316-308, 110-650

Budapest, 1983. júl. 12.

ag/670/1983
ln 6058/60

1120 kcs 7. 2/1

Aczél György elvtársnak,
az MSZMP KB titkárának
Budapest

Kedves Aczél Elvtárs!

Főnököm, Boldizsár Iván sürgős levelet kapott Eörsi Istvántól, melyben közli: Peter Stein szerződést köt a Kihallgatás bemutatójára.

Boldizsár még néhány hétig nem lesz itthon, ezért nevében és helyette kérdem: közölhetjük-e ezt a drámát, mert Eörsi nagyon szeretné, ha a Schaubühne-beli bemutatót megelőzné az itthoni megjelenés.

Ha ez a darab nem lett volna szóban betiltva, én vállalnám a közlését.

Ugy tudom - Eörsi Istvántól -, hogy beszéltek a darab sorsáról, s talán ígéretet is kapott a tilalom feloldására.

Elnézését kérem, hogy a nyári melegben ilyesmivel zaklatom.

Szeretettel üdvözlöm

Fodor elvtárs
Kérjétek be a
közlekedést!
7/14. [Signature]

[Signature]
/dr. Csabai Tiborné/
főszerkesztő helyettes

SZÍNHÁZ Szerkesztősége
1054 BUDAPEST
Bathory u. 10.

Agardi et.

№ 6059/61

A. heikintot

VII. 14 - en belästen
Tätänsi Pål et.
nevere.

Ådov, Pål;

P.S:

Taldu mäj emläknel
a velenmäyevor: rara
fudstälkomy alavbt. Coak
allevor jekentessük mäg,
ha valkuväljen jekitkasi
ärdetänh jorvotik
homb.

Pål; L. Agardi
VII. 15.

Knopp elttos!

№ 6059/62

Ujra elökerult
Eörn. davaljotmal
ujye. Melläseläm
an uzrel Leposolatos
papivokat; nam indom,
darel elvotssal
Kendäseks-e mäs
völa.

VII. 1

UJO

SZÍNHÁZ

SZERKESZTŐSÉGE
1054 BUDAPEST V., BATHORY U. 10.
TELEFON: 316-308, 116-050

Budapest, 1983. aug. 10.

Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály
Tétényi Pál osztályvezető elvtársnak

1054 Budapest
Széchenyi rkp. 19.

Knoppal!
Kedvel, ha van
időted. értesítse
fel Csabai
Mária
L. Knopp 8/17 8/17

Tisztelt Tétényi Elvtárs!

Jugoszláviába utazásom előtt üzenetet kaptam, hogy küldjünk el Börsi István: Kihallgatás című drámáját Önnek. Az üzenet Aczél György elvtárshoz írt levelemre volt válasz. Ugyanis a dráma közlését 1969-ben Aczél elvtárs állította le, akkor nem tartotta azt időszerűnek. Börsi István több ízben tárgyalt azóta személyesen Aczél elvtárral, de dülőre nem jutottak. Most Börsi az NSZK-ból írt rövid levelet Boldizsár Ivánnak, kérve, szerezzze meg a közlés engedélyét, mert Peter Stein, a Schaubühne főrendezője jövő évben bemutatná a drámát. Nem szeretne - Börsi - a magyar hatóságokkal semmilyen konfliktusba keveredni, de szeretné, ha művét eljátszának Steinék. Boldizsár Iván nem volt itthon, ezért fordultam én Aczél elvtárshoz. Arra viszont már nem volt lehetőségem, hogy az átküldött drámához kísérőlevelet írjak, mert mielőbb el akartam juttatni, magam viszont közben elutaztam.

Levelem - melléklet Tisztelettel üdvözlöm

Végteljes megköszönéssel
Boldizsár Ivánnak

Dr. Csabai Tiborné Török Mária/
főszerkesztő helyettes
SZÍNHÁZ Szerkesztősége
1054 BUDAPEST
Bathory u. 10.

Bp. 1983. Aug. 15. Affod. Pesti

Peter!

ku. 6059/65

Seniltem Fisor vihkilgal,
lyjelore sem Eörsi, sem
Stein sem jekentberett
udlak a daktar uppeben.

Jelertem Fisorach, hogha
heimah a daktar jofdt,
a roldror uddan leid-
hottjals aa vork-ust.

Benilj Boldissa Todnuat:

- la Eörsi eli sharja
adatsi a daktarot hül-
jöldön, niusem ahadälja
- itthoni hiesläpät
toddbora sem jansolyak.

Pals